

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 810388/12

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב הראשי לישראל הרב דוד ברוך לאו, הרב אליעזר איגרא, הרב א' אהרן כץ

המערער: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד מקסים ליפקין)

נגד

המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד רפי שדמי)

הנדון: השבת כספים לקופת כינוס – אכיפה ישירה כהוצל"פ ועקיפה, ע"פ פקודת הביזיון

החלטה

(א) קיצור ההליכים הנוגעים לעניין

א. הצדדים שלפנינו, המערער (להלן גם: "האיש") והמשיבה (להלן גם: "האישה") ניהלו בבית הדין הרבני הליך גירושין ארוך שנים שהתחיל בהגשת תביעת גירושין כרוכה – לפני למעלה מעשור שנים, בתחילת שנת תשס"ו סוף שנת 2005 – אשר בסופה נתן בית הדין הרבני בתאריך ג' בטבת תשס"ח (12.12.2007) פסק דין ארוך ומפורט בו קבע כי על הצדדים להתגרש והכריע במכלול ענייני הסכסוך שביניהם כולל גם בענייני הרכוש. כשלוש שנים לאחר מכן, בתאריך כ"ב במרחשוון תש"ע (9.11.2010), סודר בין הצדדים גט פיטורין. בפסק דינו של בית הדין האזורי, מהתאריך ג' בטבת תשס"ח (12.12.2007), קבע בית הדין לגבי דירת הצדדים:

דירת הצדדים ברח' [...] הרצליה הידועה כגוש [...] חלקה [...] תת חלקה [...] תימכר ותמורתה תחולק בין הצדדים בחלקים שווים. אם יהיו עיכובים במכירת הדירה, ימנה בית הדין כונס נכסים לצורך זה, וכן ישקול לחייב את הצד המעכב לשלם לצד השני שכר דירה ראוי.

ב. ואכן בתאריך י"ד בתמוז תשס"ח (17.7.2008) נאלץ בית הדין למנות את עו"ד חנה (ברק) איזק, מי שהייתה אז באת כוח האישה, ככונסת נכסים למכירת הדירה ולחלוקת חשבונות הצדדים. הליך מכירת הדירה היה גם הוא ארוך ולווה בקשיים לא מעטים. בתאריך ב' בניסן תש"ע (17.3.2010) הודיעה כונסת הנכסים לבית הדין כי נסתיימה מכירת דירת הצדדים וכי יתרת חלוקת היתרה בין הצדדים היא כדלהלן: לאישה 999,196 ש"ח ולאיש 1,131,297 ש"ח. עוד העירה כונסת הנכסים כי האישה לא משתפת עמה פעולה ואינה מוסרת מידע לשם חלוקת הרכוש על חשבונות הבנק שלה ואודות עסק האדריכלות שניהלה. לכך הוסיפה כונסת הנכסים וטענה כי האישה גם פגעה בהליך מכירת הדירה, עיכבה אותו והביאה להורדת שווי התמורה, וכי על כך מרשה, האיש, מבקש

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שהאישה תפצהו על כך. בעקבות הודעת כונסת הנכסים הוציא בית הדין האזורי, בתאריך כ"ט בניסן תש"ע (13.4.2010), החלטה לפיה:

[...] ב. הואיל וגב' [פלונית] אינה מוסרת לכונסת הנכסים מידע בנוגע לחשבונות הבנק ולעסק שניהלה, ולא ניתן לדעת את ערכם הכספי, לכן מן הראוי היה לעכב את חלקה של גב' [פלונית] כמו שקבע בית הדין בהחלטתו הקודמת, וכמו שמציעה כונסת הנכסים בדו"ח. אולם על מנת שניתן יהיה לסיים באופן סופי את הליכי הכינוס, אנו מציעים כהסדר פשרה להעביר למר [פלונית] סך 500,000 ש"ח מחלקה של גב' [פלונית], והיתרה תועבר לידיה. למרות שלא הגישה את המסמכים כאמור, ובכך לסיים את ההתחשבות כולה.

ג. על הצדדים להודיע לבית הדין תוך חמישה עשר יום עמדתם בנוגע להצעת הפשרה. אם לא תתקבל תגובה יחליט בית הדין לפי ראות עיניו.

ג. לפי המסמכים בתיק בית הדין נראה כי האישה לא הגיבה כנדרש להצעת בית הדין, ובתאריך י"ח בסיוון תש"ע (31.5.2010), החליט בית הדין האזורי כי הוא נותן לאישה עוד שבוע ימים להגיב להצעת בתי הדין, ולא – יורה על העברת 500,000 ש"ח לאיש מחלקה של האישה, בנוסף לחלקו מתמורת מכירת הדירה. וזו לשון ההחלטה:

התקבלה בבית הדין בקשת מר [פלונית] ביום י' בסיוון תש"ע (23.5.10) למתן החלטה בדבר שחרור הכספים המגיעים לו. לאחר העיון בבקשה הוחלט:

א. על כונסת הנכסים להעביר למר [פלונית] ללא דיחוי את חלקו בתמורה שהתקבלה ממכירת הדירה.

ב. הואיל ועד היום לא התקבלה תגובת גב' [פלונית] על החלטת בית הדין מיום כ"ט בניסן תש"ע (13.4.10): אם לא תתקבל תגובתה תוך שבעה ימים, תעביר כונסת הנכסים למר [פלונית] סך 500,000 ש"ח מחלקה של גב' [פלונית], והיתרה תועבר ליד גב' [פלונית] למרות שלא הגישה את המסמכים שהתבקשה, ובכך תסיים כונסת הנכסים את תפקידה.

ד. בעקבות החלטה זו של בית הדין האזורי הגישה האישה בקשת רשות ערעור. בית הדין הרבני הגדול קיבל בתאריך ג' באב תש"ע (14.7.2010) את בקשתה לרשות ערעור, הוציא צו עיכוב ביצוע על ההעברה, ואפשר לאישה להשלים את ערעורה תוך ארבעה עשר יום, ובתאריך י"ג בתשרי תשע"א (2.9.2010) האריך לאישה את מועד השלמת הערעור בעשרה ימים נוספים. אולם, בתאריך י"ג במרחשוון תשע"א (31.10.2010), הוציא בית הדין החלטה שלפיה:

מאחר שבא כוח המבקשת לא פעל על פי החלטת בית הדין מהתאריך י"ג תשרי תשע"א ולא השלים את הליכי הערעור בפרק הזמן שנקצב לו, לכן הבקשה לרשות ערעור נדחית והתיק סגור.

בעקבות סגירת תיק הערעור וביטול עיכוב הביצוע, הוציא בית הדין האזורי, בתאריך כ"ו במרחשוון התשע"א (3.11.2010), החלטה בו הוא חוזר על החלטתו מיום י"ח בסיוון תש"ע (31.5.2010) ומורה מעתה לכונסת הנכסים להעביר את 500,000 ש"ח שקבע מתמורת האישה אל חשבוננו של האיש, וכונסת הנכסים העבירה את הסכום לרשות האיש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ה. אלא שבתאריך 1.11.2010 הגיש בא כוח האיש בקשה לביטול החלטת בית הדין הגדול למחיקת הבר"ע, וזאת משום שלטענתו הוא דווקא כן הגיש את השלמת הערעור עוד ביום י"ג במרחשוון תשע"א (31.10.2010), היום שעד אליו הקציב והאריך לו בית הדין את מועד הגשת הערעור. בעקבות כך הוציא בית הדין בתאריך א' בכסלו תשע"א (8.11.2011) החלטה המקבלת את טענת האישה, ומודיעה כי בבדיקה נוספת התגלה כי השלמת הערעור של האישה סווגה בטעות במקום לא נכון במחשב בית הדין ומשום כך לא הבחין בכך בית הדין. על כן הוראה בית הדין כי יש לפתוח את תיק הערעור מחדש ולקבוע לצדדים דיון בערעור כנגד החלטה זו של בית הדין להעביר חצי מיליון ש"ח אל האישה.

ו. בית הדין קיים דיון בטענות הצדדים בתאריך י"ח בשבט תשע"א (23.1.2011) והכריע בפסק דינו מיום כ"ט בשבט תשע"א (3.2.2011) כי הוא מקבל את ערעור האישה וכי בית הדין האזורי אכן טעה בהחלטתו להעביר סכום זה לכספי האישה. בעקבות כך ביטל בית הדין הרבני הגדול את החלטות בית הדין האזורי בנדון, והורה לאיש "להחזיר את הסכום של 500,000 ש"ח שקיבל מחלק האישה לכונסת הנכסים או לקופת בית הדין".

ז. האישה לא שעה להוראת בית הדין הרבני הגדול בפסק דינו ולא החזיר את הסכום של 500,000 ש"ח שהועבר אליו אל קופת כינוס הנכסים של בית הדין.

בעקבות כך פנה בא כוח האישה בתאריך ט"ו בתמוז תשע"ג (23.6.2013) אל בית הדין כדי שיאכוף את פסק דינו בהתאם לסמכויותיו לפי סעיף 7א לחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות ודרכי דיון), תשט"ז – 1956 (להלן: "חוק בתי דין דתיים (כפיית ציות ודרכי דיון)). בקשת האישה הוגשה לתגובת האישה, וזה השיב כי לא ידע שעליו להחזיר את הכספים מיידית.

בית הדין הרבני הגדול, בהחלטתו מיום באדר ב' התשע"ד (5.3.2014), דחה את טענות האישה וחזר והורה כי "על מר [פלוגין] להחזיר את הכסף לקופת הכינוס", וכך הורה "שמכאן ואילך הדיינים והחלטות [בבית הדין האזורי] יהיו בשלושה דיינים". אולם האישה המשיך להימנע מהעברת הסכום לקופת הכינוס, ולאחר פניה נוספת של האישה, הוציא בית הדין בתאריך, י' בניסן התשע"ד (10.4.2014), החלטה ובה הורה מכוח סמכותו לפי 7א(א) לחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות ודרכי דיון), כדלהלן:

א. על הבעל להשיב בתוך עשרה ימים מיום חתימת החלטה זו סך של 500,000 ש"ח, במילים: חמש מאות אלף ש"ח, לקופת הכינוס.

ב. אם הכסף לא יושב בפרק הזמן האמור, הבעל ישלם קנס לטובת אוצר המדינה בגין ביזיון בית הדין בסך של 1,500 ש"ח על כל יום עיכוב.

וכן השית על האישה לשלם הוצאות משפט לאישה בסך 20,000 ש"ח.

ח. בתאריך ט"ו באייר תשע"ה (4.5.2015), אחר שבא כוחו החדש של האישה החל לייצגו, הגיש האישה אל בית הדין האזורי בקשה לדון מחדש בענייניו. בעקבות בקשתו, עדכנה מזכירות בית הדין האזורי את בית הדין כי האישה לא החזיר "עד עתה" את הסכום שנקבע, גם האישה ציינה זאת בתגובתה, והוסיפה בקשה להחליף את כונסת הנכסים, שהייתה בעבר באת כוח של האישה ועד כה לא פעלה להחזרת הסכום לרשותה של האישה. במענה לבקשות אלה הוציא בית הדין האזורי, בתאריך ט' בסיוון תשע"ה (27.5.2015),

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

החלטה בה הוא חוזר ומורה לאיש להשיב את הסכום, וכי "אם הבעל לא יציית להחלטה זו בית הדין ישקול לחייבו בקנס כספי יומי גבוה ומשמעותי עד שיפקיד את כל הסכום". כמו כן דחה בית הדין "על הסף":

את בקשת האיש לקבוע תאריך לדיון (לדיון חוזר בפסק הדין) מאחר והוא לא ציית דינא [...] לאחר שיפקיד את הכסף בקופת בית הדין הוא יהיה רשאי להגיש בקשה חוזרת.

ובתאריך כ' בסיוון תשע"ה (7.6.2015) הורה בית הדין האזורי על החלפת כונסת הנכסים, ומינה במקומה את עו"ד בצלאל הוכמן (להלן: "כונס הנכסים"). האיש הגיש אל בית הדין הרבני הגדול בר"ע על החלטת בית הדין האזורי, ובתאריך א' בתמוז תשע"ה (18.6.2015) דחה בית הדין הרבני הגדול את בקשתו.

ט. על החלטות אלה של בית הדין הרבני הגדול ובית הדין האזורי הגיש האיש עתירה לבית המשפט העליון, בתאריך כ' באב תשע"ה (5.8.2015), במסגרת בג"ץ 5374/15. אולם מאוחר יותר ביקש האיש למחוק את עתירתו, ובהעדר התנגדות מצד המשיבים נמחקה העתירה בתאריך כ"א בכסלו התשע"ו (3.12.2015), ללא צו להוצאות.

במקום הליך זה, פנה האיש אל נשיאת בית המשפט העליון, במסגרת בש"פ 5377/15 בבקשה להתערב בהליכי הטלת הקנס, כשנה וארבעה חודשים לאחר השתתת הקנס, וזאת בהתאם לסמכותה לפי סעיף 7א(ב) לחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות ודרכי דיון).

טענתו העיקרית של האיש בבקשתו אל נשיאת בית המשפט הייתה כי ההחלטה על הקנס התקבלה שלא בנוכחותו ושלא בהתאם להוראת סעיף 6(2) לפקודת ביזיון בית משפט, שלפיו "לא יינתן צו המטיל קנס או מאסר אלא אם כן הוזמן הממרה להופיע ונענה להזמנה [...] כדי להראות טעם מדוע לא יינתן נגדו צו כזה".

י. בעקבות פנייתו של האיש אל נשיאת בית המשפט העליון, עכבה הנשיאה, בתאריך כ"א באב התשע"ה (6.8.2015), את הטלת הקנס והורתה לייעוץ המשפטי לשיפוט הרבני להבהיר האם בית הדין הרבני הגדול הודיע לנשיאה על ההחלטה. בתשובתו לבית המשפט הבהיר הייעוץ המשפטי לשיפוט הרבני כי עקב טעות שנפלה במזכירות בית הדין לא הועברה החלטת בית הדין לידיעת הנשיאה. בעקבות ההודעה הוציאה נשיאת בית המשפט העליון, בתאריך כ"ח באב התשע"ה (13.8.2015), החלטה לפיה היא רואה בהודעה זו כהודעה בהתאם לחוק לנשיאת בית המשפט העליון על הטלת הקנס, והורתה לאיש, בתאריך ט"ו באלול התשע"ה (30.8.2015), להגיש את תגובתו ולהתייחס לטענה בדבר אי קיום הוראת בית הדין הרבני הגדול להשיב את הסכום לקופת הכינוס.

יא. לאחר קבלת תגובת האיש הוציאה נשיאת בית המשפט החלטה, בתאריך י"א בתשרי התשע"ו (24.9.2015), לפיה "מכיוון שהחלטת בית הדין הרבני הגדול לקנוס את המבקש ניתנה בהיעדרו", היא משאירה לעת הזו את החלטת העיכוב, ומורה כי "בית הדין הרבני הגדול יקיים דיון נוסף בעניין בהשתתפות המבקש וייתן החלטה נוספת לאחר שמיעת הסבריו וטענותיו בנושא".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יב. בהתאם להחלטת נשיאת בית המשפט העליון, זימן בית הדין הרבני הגדול את הצדדים ובאי כוחם לדיון, שהתקיים בתאריך כ"א באדר א' התשע"ו (1.3.2016), בנוגע להימנעותו של האיש מהעברת הסכום של כחצי מיליון ש"ח בחזרה לקופת הכינוס. בעקבות הדיון שנערך הוראה בית הדין לצדדים "לסכם את טענותיהם ביחס להוכחות בשאלה – האם יש כיום למערער אפשרות כלכלית, מלאה או חלקית, לבצע את החלטת בית הדין הרבני". הצדדים הגישו את סיכומיהם בעניין, ובתאריך כ"ב בסיוון התשע"ו (28.6.2016) הוציא בית הדין הרבני הגדול את החלטתו, בו חזר והשית על האיש סנקציה, אך הפעם קלה יותר, של קנס בסך 1,000 ש"ח על כל שבוע איחור בהשבת הסכום לקופת הכינוס, וזו לשונה:

לאור הדברים שהושמעו בדיון ולאור שקילה מחודשת של העניין קובע בית הדין:

א. אין בית הדין יכול להשלים עם קיומה של העובדה שכספים שהתקבלו על ידי הבעל שלא כדין לא יושבו לקופת הכינוס. בית הדין מצווה, אפוא, על הבעל להשיב חמש מאות אלף שקלים לקופת הכינוס תוך שלושים ימים מיום חתימת החלטה זו.

ב. על כל שבוע של איחור בהשבת הסכום הנ"ל לקופת הכינוס, מעבר לשלושים הימים הנ"ל, ישלם המערער סך של 1,000 ש"ח, לטובת אוצר המדינה.

יג. מזכירות בית הדין הרבני הגדול העבירה את ההחלטה לידיעת נשיאת בית המשפט העליון. בעקבות הודעה זו הוציאה נשיאת בית המשפט העליון, כב' השופטת מ' נאור, בתאריך א' בתמוז תשע"ו (7.7.2016), החלטה המורה לצדדים לדיון להגיש את עמדותיהם בנדון, טרם תחליט האם להפעיל את סמכותה בעניין הקנס. לאחר קבלת עמדות הצדדים, הוציאה הנשיאה, בתאריך י"א בתמוז תשע"ו (17.7.2016), החלטה המעכבת את הקנס עד למתן החלטה אחרת, וזמנה את הצדדים ואת נציגי הייעוץ המשפטי לשיפוט הרבני לדיון בפניה.

בדיון, אשר התקיים בתאריך כ"ג באלול תשע"ו (26.9.2016), העלתה נשיאת בית המשפט את השאלה מדוע בית הדין פועל לאכוף את החיוב הכספי של האיש באמצעות הליכי ביזיון בית המשפט ולא באמצעות רשם ההוצאה לפועל. בעקבות דיון זה הוציאה הנשיאה החלטה, מיום כ"ג בתשרי תשע"ז (25.10.2016), ובה הורתה להחזיר את הדיון בשנית אל בית הדין הרבני הגדול, כדי שידון בשאלה האם נכון היה לנקוט בהטלת סנקציות כספיות במסגרת הליך ביזיון בית משפט, כאשר מדובר באי־ציות לפסק דין לחיוב כספי, וזאת במקום להפנות את מימוש החוב הכספי אל רשם ההוצאה לפועל, כדי שהוא זה שייבצע את מימוש החוב והוצאתו לפועל.

וכך כתבה נשיאת בית המשפט העליון בהחלטה:

[...] מקובל בפסיקה כי יש לאכוף צו שיפוטי על ידי אמצעי הכפייה החמור פחות מבין אלו שעומדים לרשות בית המשפט (רע"פ 7148/98 עזרא נ' זולזניאק, פס' 12 לפסק דינה של השופטת ט' שטרסברג־כהן (17.6.1999) (להלן: עניין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עודא)). כאשר מדובר בחיוב כספי, הנטייה הרווחת היא להימנע משימוש בהליך הביזיון ולמצות את האכיפה דרך ההוצאה לפועל [...]

הגם שיש בנמצא מספר פסקי דין המציגים גישה רחבה בנוגע לשימוש האפשרי בסעיף 7 לחוק כאמצעי לאכיפת פסקי דין של בתי הדין הרבניים, נראה שגישה רחבה זו מתמקדת בראש ובראשונה בפסקי דין לענייני גירושין ובראשם סוגיות של סירוב גט [...] ואכן דומה שעמדת הפסיקה בבתי המשפט האזרחיים, בנוגע לעקרון ההפעלה ההדרגתית של אמצעי הכפייה בכלל וההימנעות משימוש בהליך הביזיון בסוגיות של חיובים כספיים בפרט, הכתה שורש מסוים גם בבתי הדין הרבניים.

אני מחליטה להחזיר את הדיון לבית הדין הרבני הגדול, והיות ולא נפרשה תמונה מלאה בפניי של הפסיקה בבתי הדין הרבניים בעניין זה, לא ראיתי מקום להאריך בבחינה זו [...] כאמור, דיון בנוגע למדיניות השימוש בהליך הביזיון ביחס לאמצעי האכיפה האחרים, במקרה של חיוב כספי כמו זה הנידון, לא התקיים במקרה זה. האחראי לכך הוא המבקש שלא העלה את הטענה כראוי, אלא התייחס לשלל שאלות שאינן לעניין. על כן, כדי לאפשר לבית הדין ולצדדים לתת דעתם בעניין זה, בית הדין הרבני הגדול יקיים דיון נוסף בהשתתפות הצדדים וייתן החלטה נוספת, לאחר שמיעת הערות וטענות הצדדים. הצו הזמני לעניין הקנס (החלטתי מיום 17.7.2016) יעמוד בעינו עד למתן החלטה חדשה. ככול שיהיה צורך תימסר הודעה על ידי בית הדין הרבני הגדול לאחר הדיון הנוסף, וטענות הצדדים שמורות להם.

יד. ואכן ביום ד' בשבט התשע"ז (31.1.2017) נערך בבית הדין הרבני הגדול דיון נוסף בהשתתפות בעלי הדין ובאי כוחם. בפתח הדיון העיר בא כוח האישה כי הוראת בית הדין הרבני הגדול מיום 3.2.2011 הייתה להשיב את הסכום לא לידי האישה אלא 'לקופת כינוס הנכסים' שברשות בית הדין הרבני – גוף המהווה מבחינה משפטית אורגן של המדינה.

לדבריו:

הנשיאה המלומדת טעתה כשחשבה שהחיוב של 600,000 ש"ח הוא (לא) לידי מרשתי, החיוב הוא להחזיר למזכירות בית הדין האזורי או לכונס נכסים עו"ד הוכמן. כאן אין תיק הוצל"פ. אני היום צריך לשבת בשקט ובית הדין צריך לדרוש מהמערער שישלם. (שורות 14–17 לפרוטוקול)

עוד הוסיף בא כוח האישה כי הסיבה ש"לא נפתח תיק בהוצל"פ":

כי 'לא בעל דברים דידי את'. בית הדין הרבני צריך לנקוט הליכים. ההוצל"פ (=לדבריו) זה בין אדם לחברו. גם חברה נגד חברה, הליך בין ישויות משפטיות אבל לא אורגן [של המדינה]. (שורות 106–108 לפרוטוקול)

ואילו בית הדין הרבני וקופת בית הדין מהווים אורגן של המדינה.

(ב) טענות הצדדים

טו. טענות בא כוח האישה לפנינו מתחלקות בעיקרן לשתיים:

על שאלת בית הדין מדוע לא נקט הוא עד כה בפעולות אצל ההוצאה לפועל לשם מימוש החוב של האישה בסך חצי מיליון ש"ח – תשובתו היא כי מאחר שהוראת בית הדין לאיש הייתה להשיב את הסכום 'לקופת הכינוס' ולא ישירות לרשותה של האישה, הרי שאין זה מתפקידו ליזום פנייה למימוש החוב אצל רשם ההוצאה לפועל. לדבריו, אם היה מבקש זאת מההוצאה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפועל היה האיש משיב לו כי החוב המדובר אינו כלפי האישה אלא לקופת הכינוס של בית הדין, ו"לאו בעל דברים אתה דידי".

לגבי השאלה העקרונית שהעלתה הנשיאה טען בא כוח האישה כי הליכי ההוצאה לפועל קיימים רק עבור חיובים 'שבין אדם לחברו' אך אינם בנויים להליכים שבין האדם למדינה או לאורגן של המדינה. עוד טען בא כוח האישה, כי לבית הדין קנויה הסמכות להביא לביצוע התשלום בדרכים שונות, כולל – כאשר אין כל מוצא אחר – הטלת קנסות בהליך ביזיון בית המשפט.

טז. האיש טען כי אין כל דרך לגבות כיום מהאיש את סכום החוב של 500,000 ש"ח ואף לא פחות מכך, מאחר שלדבריו: "אין לי כסף ואין מניין לגבות ממני" (שורה 40 ושורות 84–85 לפרוטוקול הדיון מיום 31.1.2017). על שאלת בית הדין מדוע לא טרח מעצמו להביא לבית הדין את תדפיס פירוט חשבון הבנק שלו, שבאמצעותו ניתן יהיה אולי ללמוד להיכן 'נעלמו' סכומי כסף נכבדים אלה תוך זמן כה קצר יחסית, השיב האיש כי "כדי לקבל תדפיס מהבנק אני צריך לשלם כסף, אין לי לשלם. אני חי מקצבת זקנה ומהשלמת הכנסה" (שורות 47–48 לפרוטוקול).

לדבריו, כל הכנסותיו 'נעלמו' – כולל הסכום של חצי מיליון שקיבל מחלקה של האישה ולמעלה ממיליון מחלקו בדירה, וכך גם אירע לגבי שאר משכורותיו וזכויות כספיות נוספות שקיבל מהחברה, שלטענתו רק עבד בה כשכיר ולא מעבר לכך.

לכן, לטענתו, אין כל טעם והצדקה להפעיל נגדו כיום גבייה וכל שכן לא הליכי אכיפה מעין עונשיים של ביזיון בית משפט. מאידך גיסא, טוען האיש כי האישה לקחה לרשותה במשך שנים את חלקו בשכר הדירות שיש לו חלק בבעלותו וכי לא העבירה אליו גם את חלקו במחצית הפנסיה שלה. לכן, בכל מקרה יש לדאוג לקזז חלק זה מהסכום של 500,000 ש"ח ולערוך מחדש חישוב של החוב נכון לעכשיו.

(ג) דיון והכרעה

יז. בהתאם להחלטת נשיאת בית המשפט העליון, נבחן את המדיניות הרצויה בשימוש בהליכי ביזיון בית המשפט בבתי הדין הרבניים לשם ביצוע החלטות שאופיין חיובים כספיים, ולאחר מכן נפנה לדרך הטיפול הנכונה במקרה הסבוך שלפנינו.

יח. נתחיל בהתייחסות לטענת בא כוח האישה בדיון האחרון, באומרו כי מאחר והחוב הכספי בסך 500,000 ש"ח הוא אל קופת הכינוס של בית הדין הרבני ולא כלפי האישה עצמה, הרי שהזכאי לחיוב הוא למעשה אורגן של המדינה, ולטענתו גוף מרשויות המדינה או אורגן שלה לא יכול לפתוח בהליך למימוש חוב במסגרת ההוצאה לפועל. וכדבריו בדיון (שורה 108 לפרוטוקול): "ההוצל"פ זה בין אדם לחברו. גם חברה נגד חברה, הליך בין ישויות משפטיות, אבל לא אורגן [של המדינה]".

טענה זו הגיונית מאוד ונשמעת סבירה לבית הדין. אולם בא כוח האישה אינו מביא כל מקור נורמטיבי שעליו הוא יכול להסתמך לטענה זו, ולאמיתו של דבריו גם לא ימצא מקור לכך, זאת משום שהנחת המוצא בדבריו אלה אינה נכונה:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בסעיף 1 לחוק ההוצאה לפועל, תשכ"ז – 1967, בהגדרות, נקבע: "זוכה" – מי שפסק דין ניתן לזכותו, לרבות חליפיו."

החוק אינו מסייג מיהו אותו 'זוכה' שלזכותו ניתן פסק הדין הכספי, ולכן אין כל מניעה שכזוכה לפי חוק ההוצאה לפועל תחשב גם מדינת ישראל או אורגן שלה. אף שבפני המדינה פתוחה דרך נוספת לגביית חובותיה, לפי חוק המרכז לגביית קנסות, אגרות והוצאות, תשנ"ה – 1995.

עוד ברור מלשון החוק כי במידה ובית הדין יעביר את זכות החוב על סך 500,000 ש"ח לרשותה של האישה, הרי שהיא תוכל מאותו שלב לפתוח בעצמה הליך גביה בהוצאה לפועל, כחליפו של מי שנתן לזכותו פסק דין, ואף כזוכה ישיר, בהתאם לאותה החלטה שתהיה. עם זאת, צודק בא כוח האישה בטענתו הנוספת, כי כל עוד קופת הכינוס היא זו שזוכה על פי החלטת בית הדין בסכום החוב, הרי שעל כונס הנכסים לפי הוראת בית הדין לפתוח את הליך הגביה בהוצאה לפועל.

יט. כפי שהעירה נשיאת בית המשפט בהחלטתה מיום 25.10.2016, אכן "הליך הביזיון הנו הליך אכיפה שיורי השמור למקרי קיצון בהם מוצו כלל האפיקים השונים" ו"יש לאכוף צו שיפוטי על ידי אמצעי הכפייה החמור פחות מבין אלו שעומדים לרשות בית המשפט" וכפי שפסקה גם השופטת, כתוארה אז, ע' ארבל לפני למעלה מעשור ברע"א 3888/04 (שרבט נ' שרבט, פ"ד נט(4) 49 (2004)):

הליך הביזיון נחשב הליך אכיפה קיצוני מאחר שהסנקציה בעקבותיו – קנס או מאסר – עשויה להיות קשה ופוגעת, ולכן מקובל לראות בו הליך שיורי, לאחר שההליכים האחרים האפשריים נבחנו או מוצו. פסיקתו של בית-משפט זה חזרה והדגישה כי השימוש בכלי אכיפתי זה שפגיעתו עשויה להיות קשה צריך להיות מוגבל רק למקרים מתאימים, וכי אין להיזקק להליכי ביזיון בית המשפט כאשר קיימת דרך אחרת לביצוע ההוראה השיפוטית (ראו: על פי 519/82 גרינברג נ' מדינת ישראל [4], בעמ' 192; בג"ץ 490/82 הנ"ל [1], בעמ' 586; ע"א 228/63 עוז נ' עזר [5], בעמ' 2550).

וכך מסכם זאת מ' קשת, בספרו ביזיון בית משפט: דיני אכיפת צווים שיפוטיים (תשס"ב – 2002) עמ' 222–223:

עינינו הרואות כי במדרג הזה המעבר הוא מן הקל אל החמור. החמורה שבסנקציות היא זו הננקטת על פי פקודת ביזיון בית המשפט. כך מתקבל שילוב בין שני עקרונות:

סעד של ביזיון בית משפט, בהיותו החמור שבסעדי האכיפה, הוא סעד שיורי, ולא יוטל אם קיים סעד חלופי לאכיפה. ממילא אין להידרש לסעד כזה אם קיומו של צו שיפוטי ניתן להיעשות רק בידי המחויב בכיבודו.

כ. גם בתי הדין הרבניים נקטו בגישה זו, כעולה מפסק דינו של בית הדין האזורי תל אביב, תיק 1-64-30641 (2009) (ההדגשות במקור):

הדרך השכיחה הקיימת בין דרכי האכיפה הישירות היא, ביצוע פסק הדין לפי חוק ההוצאה לפועל, תשכ"ז – 1967 באמצעות המוציא לפועל. הדרך הפחות שכיחה היא על ידי מינוי כונס נכסים על פי סעיף 7ד לחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות ודרכי דיון) [...] דרכי אכיפה עקיפות הן, על דרך של נקיטת פעולות המיועדות לאלץ את החייב בדין לכבד את פסק הדין. דרך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האכיפה העקיפה הראשונה הרלוונטית למקרה שבפנינו הינה הגשת תביעה [לבית המשפט] שעילתה הפרת הסכם שקיבל תוקף של פסק דין ותביעה לפיצויים בגין ההפרה [...] הדרך השנייה העקיפה היא הטלת סנקציה דינית לפי חוק בתי דין דתיים (כפיית ציות ודרכי דיון) או לפי תקנות הדיון או בהתאם לסמכות טבועה של בית הדין כאשר בעל דין מפר הוראה דינית במהלך המשפט (למשל: מחיקת כתב טענות, הטלת הוצאות ועוד). הדרך השלישית היא הגשת בקשה על פי סעיף 6 לפקודת ביזיון בית משפט בהתאם להפניה על פי סעיף 7א לחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות), לכוף בקנס או במאסר את הצד האחר להסכם לציינת לפסק דין שנתן תוקף להסדר שהושג בין הצדדים. לצד אלה קיימת דרך נוספת, רביעית, והיא העמדתו לדין של המפר על פי סעיף 287 לחוק העונשין, תשל"ז – 1977. דרך זו אינה עומדת על הפרק בענייננו [...]

ממשיך בית הדין על פי חלוקת דרכי האכיפה שהתווה, ומסיק מכך לגבי המדרג שבדרכים אלו והותרת הליך ביזיון בית המשפט כמוצא אחרון (ההדגשות אינן במקור):

מן האמור לעיל מתבקשת כמו מאליה המסקנה כי בית הדין הרבני מוסמך לדון בבקשה שבפניו, הן לעניין האכיפה לפי הליכי ביזיון (בגדרי אכיפה עקיפה) והן לעניין מינוי כונס נכסים (בגדרי אכיפה ישירה). ואולם ראוי להדגיש כי על פי הכלל שגובש בפסיקה, אין להיזקק להליכי ביזיון, כאשר קיימת דרך חלופית לביצוע ההוראה השיפוטית (ע"א 228/63 עזון נ' עזר, פ"ד יז(4) 2541, 2550, וכן רע"פ 7148/98 עזרא נ' זלזניאק הנ"ל, 349). נראה אפוא כבר על פני הדברים כי אף אם תתקבל בקשת האכיפה, יצטרך המבקש להסביר מדוע לא לפעול לראשונה על פי בקשתו החלופית, למינוי כונס נכסים לביצוע סעיף 4 להסכם הגירושין שבין הצדדים.

כא. ההיגיון העומד מאחורי הכלל שאליו ציינה נשיאת בית המשפט העליון שלפיו "הנטייה הרווחת היא להימנע משימוש בהליך הביזיון ולמצות את האכיפה דרך ההוצאה לפועל" הוא בעובדה שחייבים כספיים על פי רוב ניתן להביאם לאכיפה ישירה ויעילה על ידי העברת ביצוע פסק הדין לידי רשם ההוצאה לפועל. ואכן אם לא יהיה די במינוי כונס נכסים לשם ביצוע פסק הדין, יוכל כונס הנכסים בהתאם להחלטת בית הדין להעביר את הטיפול במימוש החוב הכספי לידי ההוצאה לפועל, על ידי הגשת בקשה אל רשם ההוצאה לפועל לביצוע פסק הדין.

כב. אלא שצריך לזכור שלא בכל המקרים הדרך הנכונה והיעילה היא על ידי אכיפה ישירה באמצעות ההוצאה לפועל. ישנם מצבים מורכבים, במיוחד בהליכי גירושין הכרוכים בסכסוכים משפחתיים נוספים, אשר ביצוע פסק הדין בלא תיאום ושילוב עם שאר העניינים הכרוכים בהליך הגירושין, עלול להביא לתוצאות בלתי רצויות ולפעמים עד כדי יצירת חוסר צדק ופגיעה במי מבני הזוג או אף בילדיהם. לפעמים גם מבחינה אפקטיבית, ביצוע פסק הדין יוכל להתרחש רק על ידי הערכאה שמלווה את התיק על מכלול פרטיו ואשר התמונה המלאה והמורכבת פרוסה לפניה. גם נשיאת בית המשפט בהחלטה דלעיל העירה על קיומם של מקרים בהם הדרך היעילה והנכונה היא פניה ישירה להליך של ביזיון בית המשפט (שם, פסקה 12):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

העקרונות לעיל אינם שוללים השימוש בהליך הביזיון, אלא רק קובעים סדר עדיפויות בשימוש בכלים העומדים לרשות הערכאות היושבות בדין. מקום שבו מוצו האופציות האחרות, או שהעובדות מצביעות על כך שלא ניתן לצפות לתוצאות מעשיות מאופציות אלו, ייתכן והליך הביזיון הוא ההליך המתאים:

"[...] יש להדגיש שעקרון הדרך החמורה פחות אינו מחייב דחיית הליך חמור יותר בכל מקרה שניתן באופן תיאורטי להיעזר בהליך חמור פחות. תוצאה זו מחויבת רק כאשר השימוש בהליך חמור פחות הינו מעשי וממשי... עקרון הדרך החמורה פחות אינה שוללת שימוש בשום הליך, אלא רק קובעת סדר עדיפויות בשימושם" (שרבט, פס' 15 לפסק דינה של הד' ע' ארבל [...]).

כג. הנחת היסוד היא כי סכסוכי משפחה המתנהלים בשדה משפטי זקוקים לטיפול ביד רגישה ותפיסה של מכלול מארג נושאי הסכסוך, במיוחד בשלב ביצוע פסקי דין. גישה זו באה לידי ביטוי בקביעתו של המחוקק כי בסכסוכי משפחה הליכי הביצוע ייעשו על פי הנחיותיו הישירות של בית המשפט לענייני משפחה העוסק בתיק, ולא דווקא על ידי ההוצאה לפועל. משום כך הורה המחוקק בסעיף 7 לחוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה – 1995:

הליכי ביצוע בתובענה לאיזון משאבים בין בני זוג או בתובענה לפירוק שיתוף בנכס של בני זוג או בתובענה בענייניו של קטין, למעט בענייני רכוש, יבוצעו על פי החלטת בית המשפט לענייני משפחה ובפיקוחו, זולת אם הורה בית המשפט על ביצועם באמצעות לשכת ההוצאה לפועל; כן רשאי בית המשפט להורות על ביצועם בדרך אחרת הנראית לו יעילה וצודקת יותר בנסיבות העניין.

כד. נעיר כי אף שהוראות חוק בתי המשפט לענייני משפחה מופנות ישירות כלפי בתי המשפט ולא כלפי בית הדין, הרי שניתן ללמוד ולהקיש מהוראת סעיף 7 לחוק בית המשפט לענייני משפחה גם על בתי הדין הרבניים, כאשר הם עוסקים באותו עניין.

כמו כן, סמכותו של בית הדין להורות על אופן ביצוע פסקי דין שהוציא, נלמדת הן מסמכויות בית הדין לפי סעיף 7ד(א) לחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות ודרכי דיון), תשט"ז – 1956 למנות 'כונס נכסים' לשם ביצוע פסק הדין, ולצורך כך מוקנות לו גם סמכויות לפי "סעיפים 53 עד 57 ו־60 לחוק ההוצאה לפועל, התשכ"ז – 1967" – הן מסמכויותיו לפי סעיף 7 א(א) לאותו חוק הקובע כי "לבית דין [...] יהיו כל הסמכויות על פי סעיפים 6 ו־7 לפקודת ביזיון בית המשפט" והן מכוח סמכותו הטבועה (בג"ץ 3914/92 לאה לב נ' בית הדין הרבני האזורי בתל אביב יפו, פ"ד מח(2) 491).

כה. לכן מסקנת הדברים מובילה כי על דרך הכלל כאשר בית הדין אינו רואה צורך מיוחד לחרוג מכלל המקרים של אכיפת חיובים כספיים מכוח פסק דין, הרי שאין סיבה שבית הדין לא יורה לכונס הנכסים או יאפשר לבעל הדין לבצע את מימוש החוב בדרך הרגילה, באמצעות רשם ההוצאה לפועל.

אולם כאשר מורכבותו של המקרה הספציפי ורגישותו דורשים טיפול ופיקוח צמוד של הערכאה המשפטית בביצוע פסק הדין שנתנה, הרי שמן הראוי שבית הדין ייקח את המושכות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לידיו, במוכן זה שייבחן וישמע את הצדדים, בכתב או בעל פה, וישקול בעצמו לאור היכרותו את התיק מהי דרך ביצוע פסק הדין "הנראית לו יעילה וצודקת יותר בנסיבות העניין".

כו. במקרה שלפנינו הרי שבית הדין הרבני מלווה את התיק על כל התסבוכות והמורכבויות שבו עוד מסוף שנת 2007, עת ניתן פסק הדין המפורט של בית הדין בעניין חלוקת הרכוש. אף שגם ההרכבים בבית הדין הרבני הגדול אשר טיפלו בתיק התחלפו, הרי שמתחילת שנת 2011 התקיימו בפניו דיונים, נשמעו ראיות, הופנו בקשות רבות והתקבלו סיכומי הצדדים. ההרכב הנוכחי של בית הדין הרבני הגדול עוסק בתיק זה מתחילת שנת 2016 (מלבד הרב דב לבנון שהתחלף עם הרב אליעזר איגרא), נערכו בפניו דיונים ונמסר לידי חומר רב בנדון, וכיום הרכב בית הדין הרבני הגדול בקיא בפרטי מכלול התיק שלפניו. אין כל הצדקה שבשלב מתקדם זה, בעיקר לאור מורכבותו ורגישותו המיוחדת של המקרה, שבית הדין הגדול יטוש את הטיפול בו ויעביר את הטיפול לערכאה, שעם כל הכבוד, אינה מכירה את מכלול המורכבויות והשיקולים שבו.

ד. מן הכלל אל הפרט

כז. האישה, באמצעות בא כוחו, טען שתי טענות עיקריות:

האחת: כי נכון להיום אין ברשותו נכסים כדי שיהיה ממה לגבות את החוב בסך של 500,000 ש"ח ואף לא פחות מכך. לכן לטענתו אין כל טעם ובסיס חוקי להטיל עליו סנקציות עקיפות או ישירות לכפיית התשלום. לדברי האישה, כל הנכסים שהיו לו, כאשר הועבר אליו חצי מיליון ש"ח בטעות (והיו בידי לפחות כמיליון וחצי מתמורת הדירה) נעלמו ואינם עוד. זאת, לדבריו, בעקבות הוצאות שהוציא על כתם המשותפת או בעקבות הפסדים בעסקי הפטנטים שעסק בהם. לטענתו אלה הוא אינו מביא כל מסמך מאשר, המראה כיצד ולאן הועברו הכספים.

טענתו השנייה של האישה היא כי גם האישה מצידה לא נהגה כשורה וכי גם היא לקחה לרשותה את חלקו מכספי השכרת הדירות, וכן לא העבירה אליו את מחצית הפנסיה שלה, כהוראת בית הדין. בעניין זה הסביר בית הדין לאישה, לא בפעם הראשונה, כי פסק דינו של בית הדין האזורי בעניין חלוקת הרכוש משנת 2007 הוא חלוט ואין עוד מקום לפתוח אותו מחדש. יחד עם זאת, צודק האישה כי יש לבחון עתה מה מצב מאזן החובות בין הצדדים נכון להיום, לאור העובדה כי כספים השייכים כעיקרון לו מוחזקים אצל האישה.

כח. לעניין העובדות, אין חולק כי האישה יזם הקמת חברת הזנק העוסקת בפטנטים אשר נרשמה ברשם החברות בתחילת שנת 2012. אין גם חולק כי האישה עבד בחברה. לטענת האישה, האישה השתכר מהחברה וקבל ממנה מענקים בסכומי כסף נכבדים, שהיקפם אינו ידוע לה באופן מדויק. לצורך כך הוציא בית הדין האזורי החלטה, בתאריך 1.9.2015, המורה לכונס הנכסים לבדוק את זכויותיו של האישה בחברה, במישרין או בעקיפין.

בעקבות כך הגיש האישה בר"ע על ההחלטה זו, בטענה כי מדובר במידע סודי שבין עו"ד ללקוח. בית הדין אפשר את שמיעת הערעור וקבע דיון בפניו. אך על אף הגשת בקשת רשות הערעור, הגישה מאוחר יותר עו"ד נעמי אסיא, המייצגת את החברה, הודעה לבית הדין כי מאחר שהמידע המבוקש רובו ככולו זמין לציבור אצל רשם החברות, הרי שאין מניעה מבחינתה להעבירו. להודעה צירפה את הרישום מנתוני רשם החברות. ואכן מנתוני רשם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

החברות על 'חברת [א'] בע"מ' עולה כי אף שהאיש לא רשום כמחזיק במניות בחברה, הרי ברור כי נכון לתאריך ג' בסיוון תשע"ה (21.5.2015) שימש דירקטור בחברה עם עוד שניים אחרים.

כט. בדיון בבית הדין הגדול בתאריך כ"א באדר א' תשע"ו (1.3.2016) נכח עו"ד אבי יוניצמן ממושרד נעמי אסיא שאישר כי האיש הוא אחד מהיזמים וכמי שמשמש כדירקטור בחברה, אך טען כי "לפי המסמכים שבידנו אין לו זכויות נוספות בחברה ואין הסכם עבודה ואופציות בינינו אליו" (שורות 32–83 לפרוטוקול). מכאן פנה בית הדין לנסות ולברר כיצד זה שהאיש עובד עבור החברה שיזם ומשמש לה כדירקטוריון אך כל זאת ללא שיקבל על כך שכר כל שהוא. עורך הדין שייצג את החברה כמעט שלא נידב במהלך הדיון כל מידע המסביר מה מזין קשר זה שבין האיש לחברה ומהן האינטרסים החבויים שבינם, והאם ישנם כספים עלומים המעוברים אליו ללא רישום מסודר. רוב תשובותיו של מייצג החברה היו, למרבה הצער, 'לא יודע' ותו לא. נביא קטע נבחר מתוך חקירת עורך הדין המייצג את החברה:

בית הדין: הוא [=האיש] עובד בהתנדבות?

עו"ד יוניצמן: הרבה פעמים יש עובדים ללא שכר בתחילה – אומר בחיך – למיטב ידיעתי הוא עובד ללא שכר.

בית הדין: הוא בין היזמים, הוא אחד מהבעלים?

עו"ד יוניצמן: הוא לא הבעלים של החברה, יש רישום מי הם הבעלים.

[...]

בית הדין: מה ערכה של החברה? כמה עובדים יש לה?

עו"ד יוניצמן: לא יודע, אנחנו מייצגים אותם בדברים משפטיים.

בית הדין: כמה אתם מרוויחים?

עו"ד יוניצמן: אני לא יודע מה ההסדר הכלכלי בינינו לחברה.

בא כוח המשיבה: [...] היא חברה כלכלית וווחית? האם יש לחברה פטנט?

עו"ד יוניצמן: אינני יודע.

בא כוח המשיבה: אמרת "במסמכים שבידינו" יש מסמכים נוספים?

עו"ד יוניצמן: לא, באתי רק עם מה שהגשתי, המסמך שהבאתי זה הנתונים שביקשו ממני.

בא כוח המשיבה: כמה עורכי דין בחברה? אתם עובדים בחינם? עובדים לפי שעה?

עו"ד יוניצמן: יש שמונה עובדים, לא עובדים בחינם ואיני יודע מעבר לכך.

בא כוח המשיבה: אמרת, לפי מיטב הבנתנו, "הוא בין היזמים".

עו"ד יוניצמן מאשר ומקריא שוב מהמסמך שהביא.

בא כוח משיבה: מי עוד היזמים?

עו"ד יוניצמן: לא יודע.

[...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בא כוח המשיבה: אתם נותנים שירותים משפטיים לחברה ורשמתם פטנט?

עו"ד יוניצמן: איני יודע.

בא כוח המשיבה: מה תכלית החברה מה מטרתה? לאיזה רווח היא הוקמה?

עו"ד יוניצמן: לעסוק בעיסוק חוקי.

בא כוח המשיבה: מדוע בחרו במשרד של נעמי אסיא?

עו"ד יוניצמן: איני יודע.

בא כוח המשיבה: יש לכם הנהלת חשבונות? ואתם יכולים למסור ולהראות כמה שכר טרחה הם שילמו?

עו"ד יוניצמן: כן יש אפשרות.

בא כוח המשיבה: אתה יודע על נסיעות לחו"ל לכנסים, לסין של הדירקטור וכדומה?

עו"ד יוניצמן: איני יודע.

בא כוח המשיבה: אתה יודע על הסכמים עם חברות נוספות?

עו"ד יוניצמן: כן יש הסכם עם חברה זרה על מסירת מידע [...]

בא כוח המשיבה: האם נכון לומר שבין יזמים וחברה – למיטב ניסיוןך, אם יש יזמים שמקימים חברה – האם נכון לומר שמישהו מתחייב לא לעסוק בעיסוק נוסף דומה?

עו"ד יוניצמן: לא יודע לא חייב להיות, יש הצהרה ותסקיר מסודר.

בית הדין: לעו"ד ממשרד נעמי אסיא אין מידע נוסף וברור לכולנו שיש קשר עסקי ביניהם.

ל. על שאלת בית הדין כיצד נעלם ממנו למעלה ממיליון וחצי ש"ח (500,000 ש"ח שהועברו לו מחלקה של האישה בנוסף לחלקו בדירה על סך 1,131,297 ש"ח) וזאת תוך זמן קצר יחסית של פחות מארבע שנים (ממועד העברת סכום זה לידי האישה עד להודעת האישה לבית הדין כי לא ידע על ההחלטה שעליו להשיב את הסכום), לא רצה האישה להשיב באופן ברור, ואמר בדיון בתאריך ד' בשבט תשע"ז (31.1.2017): "אני לא רוצה לענות על שאלות עובדתיות" (שורה 42 לפרוטוקול).

במקום זאת נתן האישה כיוונים מעורפלים ללא הבאת אסמכתאות, ובעיקר הסברים כלליים שנראים לא אמינים ובלתי־סבירים, ומעלים חשד כבד להברחת הנכסים במטרה למנוע את האפשרות לגבות ממנו את חובותיו. לדבריו בדיון "השתמשי בכך [=בסכום שהיה לו], יש לי פטנטים, לקחו לי את הכסף".

בדיון הקודם שנערך בבית הדין הרבני הגדול בתאריך כ"א באדר א' תשע"ו (1.3.2016), על אותה שאלה השיב האישה מעט אחרת (שורות 151–154 לפרוטוקול הדיון):

בית הדין שואל את המערער מר [פלוגי]: קיבלת מיליון וחצי היכן הכסף?

המערער: הרוב הלך לבת שלי כי אני אבא טוב.

בית הדין: נתת רוב, אבל נשאר משהו? היכן מה שנשאר?

המערער: לא נשאר כלום!

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם בסיכומים שהגיש האיש לבית הדין כתב (בפסקה 3 לסיכומיו):

כי חלק ניכר מהסך של 500,000 ש"ח שנתקבל בידי המערער לפי החלטת בית הדין האזורי קמא, הוצאו עבור צורכי הבת המשותפת [אלמונית] אשר התגוררה עם המערער מהלך חלק ניכר מהתקופה [...] המערער קיים ביתו והוצאותיו לרבות הוצאות הבת המשותפת [אלמונית] תוך הסכום הנ"ל, אשר אינו קיים עוד.

יש לציין כי לפי הרשום בתביעת הגירושין שהגישה האישה בשנת 2005, הרי שאותה בת משותפת ש'לצורכה' הוציא האיש, לטענתו, חלק ניכר מהסכום הייתה באותה תקופה לקראת סוף שנות העשרים ותחילת השלושים לחייה, וכיום היא מתגוררת, כנראה, בארצות הברית.

לא. בדרך דומה השיב האיש גם על השאלה מדוע לא דאג להמציא לבית הדין את התדפיסים של ההכנסות וההוצאות בחשבונות הבנק שלו, אשר יתמכו בטענותיו ויסייעו לגלות להיכן וכיצד נעלמו סכומי הכסף הנכבדים. על כך טען האיש כי אין בידו כיום אפילו את השקלים הבודדים הנדרשים כדי לשלם לבנק עבור הוצאת תדפיס זה.

מאידך גיסא, כדי לשלם לעורך דין שייצגו בהליכים המשפטיים, נראה כי המטבע הייתה מצויה בידו לשם כך. אמנם בפרוטוקול הדיון מיום ד' בשבט תשע"ז (31.1.2017) אמר בא כוח האיש לבית הדין: "אני ביקשתי להתפטר, הוא לא משלם לי הוא חייב לי אבל הוא בן אדם בן שבעים." אך האם באמת משך כל התקופה הארוכה, מאמצע 2015, אכן בא כוחו מייצג אותו בהתנדבות, או מתוך תיקווה שישלם לו על שכר טרחתו?!

זאת, אף שבא כוחו עצמו טוען בפני בית הדין כי לא רק שאין לאיש כל דרך לשלם את חובותיו, אלא שכנראה גם בעתיד לא תהיה לו אפשרות להחזיר את חובותיו. עוד נציין כי מרישומי מחשב בית הדין עולה כי משנת 2014, המועד ממנו טוען האיש כי כל כספו נעלם ולא נותרה עוד הפרוטה בכיסו, אף לא כדי להוציא מהבנק תדפיס של תנועות חשבוננו לביסוס טענותיו, האיש פתח בבית הדין תיקי בר"ע והגיש בקשות שונות, שעליהן מצא את הדרך לשלם סך של 476 ש"ח, בלא שתוגשנה בהן בקשות להפחתה או לפטור מאגרה בגין מצבו הכלכלי, כנטען.

לב. אגב, תדפיסים ומסמך מהמוסד לביטוח הלאומי המאשר כי הוא אינו עובד וללא הכנסה (רשומה) החל בתאריך י"ט במרחשוון תשע"ו (1.11.2015) מצא האיש דרך להשיג כדי להציג בפני בית הדין. זאת ועוד, ממסמך זה עולה בבירור כי עד לאותו תאריך – דהיינו, כשנה ממועד החלטת בית הדין המורה לו להשיב את הסכום שקיבל וכחצי שנה מהודעתו לבית הדין כי לא ידע על הוצאת ההחלטה – האיש כן עבד וקיבל שכר (באופן רשום ומסודר).

לאור כל זאת מהדהדת בחלל האוויר השאלה להיכן נעלם כל הכסף! ובמקביל הולך ומתחזק החשש שמא בעל הדין שלפנינו הבריח ביודעין את כספו, וכי הוא מהטל בערכאות המשפט כדי למנוע מהן את האפשרות לגבות את הכספים שקבל בטעות ולהחזירם לאישה.

ג. לסיכום: לפנינו מקרה מורכב שבו האיש אינו כופר בעובדה שהוא מחויב על פי דין להחזיר לקופת כינוס הנכסים סכום של 500,000 ש"ח שקבל, אך הוא מצהיר כי אין לו עתה נכסים כדי לשלם את החוב החלוט. כשלחשד הערכאה המשפטית הוא הבריח את הסכום אל ביתו, וכי לדעת בית הדין יש לו נכסים מוברחים ומוסתרים מהרשויות. על בית

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדין במצב דברים זה לברר ולאמת את חשדות הללו, ולוודא האם אכן יש לאיש יכולת תשלום גם עתה, וכי יש מקום משום כך לאכוף לגביו את תשלום החוב.

ה. מתן הוראות

אמנם בדרך המלך היה מן הראוי כי נחזיר את המשך הטיפול בתיק אל בית הדין האזורי, כדי שהוא זה שיינתן הוראות האופרטיביות לכונס הנכסים, ימנה רואה חשבון וייתן ההחלטות נוספות הנדרשות לסיום העניין. אולם, נוכח התמשכות ההליכים בין הצדדים זמן רב מדי, והצורך בסיומו המהיר של העניין נוכח גילם המתקדם של בעלי הדין, וכן לאור העובדה כי בית הדין הרבני הגדול הוא זה שכיום בקיא בפרטי המקרה, הרי שזה המקום בו מן הנכון יהיה שבית הדין הרבני הגדול ייקח לידי אחריות וייתן בעצמו את ההוראות לסיום ההליך, בהתאם לדרך 'היעילה והצודקת יותר בנסיבות העניין' (לגבי האפשרות של בית הדין הרבני הגדול במקרים לסיים בעצמו את ההליך הדיוני, אף כי בנושאים שונים, ראה: א' שוחטמן, סדר הדין בבית הדין הרבני, התשע"א, עמ' 1366–1367; בג"ץ 352/82 יחזקאל בן זאב נ' בית הדין הרבני הגדול, פ"ד לו(3) 250 (1982); בשג"ץ 1803/96 פלוני נ' בית הדין הרבני הגדול (1996); בג"ץ 5782/99 ישראל בן עמי נ' בית הדין הרבני הגדול בירושלים (1999); ודג"ץ 1676/00 ישראל בן עמי נ' מדינת ישראל (2000); וכן בג"ץ 9111/00 גדי כץ נ' בית הדין הרבני הגדול (2001)).

לאור כל האמור לעיל בית הדין מורה כדלהלן:

(א) בית הדין מורה לכונס הנכסים לערוך בדיקה מקיפה אודות מצב הנכסים של האיש, הרשומים והגלויים, ולחקור אחר אלה שאינם גלויים ואשר עולה חשד לגביהם כי הם הוברחו והועלמו על ידו. כמו כן על כונס הנכסים לבדוק את הטענות של האיש עצמו (בפסקה 18 לסיכומיו) שלפיהן ישנן שתי דירות הרשומות על שם בתו, אשר הן למעשה שייכות לו.

(ב) במסגרת זו יכין כונס הנכסים פסיקות מתאימות לחתימת בתי הדין המורות לבנקים ולכל שאר הגופים הרלוונטיים השונים שבהם ייתכן ומוחזקים כספים של האיש. את הצו לגילוי מסמכים שיוציא בית הדין יהיה על הכונס לדאוג להמציא לגופים הרלוונטיים.

(ג) תוך שישים יום מהיום יגיש כונס הנכסים אל בית הדין את ממצאיו. אם יידרש לכונס הנכסים זמן נוסף יהיה עליו לפנות אל בית הדין בעוד מועד בבקשה מנומקת להארכת המועד, בצירוף לוחות זמנים מפורטים להגשת הממצאים.

(ד) בסוף ההליך יקבע בית הדין את שכר טרחתו של כונס הנכסים. אופן התשלום יהיה כך: אם יתגלו נכסים השייכים לאיש – שכרו יגבה מהמערער, ואם לא יימצאו נכסים – האישה תישא בתשלום שכרו, וסכום זה יתווסף לחוב של המערער כלפיה.

בית הדין ימנה רואה חשבון אשר יבדוק מחדש את מאזן התשלומים והחובות שבין הצדדים, נכון להיום, בהתאם לפסק דין בית הדין האזורי בעניין חלוקת הרכוש מהתאריך ג' בטבת תשס"ח (12.12.2007) ושאר ההחלטות בנדון.

בין השאר יבדוק רואה החשבון במסגרת זו את הטענה כי במשך שנים האישה מקבלת לידה את תשלומי שכירויות הדירות בהרצליה אשר לטענת האיש יש לו חלק בהן, וכן כי היא אינה מעבירה את חלקו של המערער מהפנסיה שלה, וכן יברר גם את טענות האיש בעניין משרד אדריכלות שהאישה מחזיקה ושלפי פסק הדין משנת 2007 מגיע לו בו מחצית משוויו, וכן את

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

טענותיו לגבי הרכוש המשותף שמחזיקה האישה ברשותה (פסקות 10 ו'17 לסיכומיו). רואה החשבון שימונה יגיש את ממצאיו אל בית הדין תוך שישים יום מיום מתן ההחלטה למינויו.

לאחר קבלת הדו"חות והממצאים, אם יתברר לבית הדין כי אכן ישנם כספים מוברחים כאלה או אחרים השייכים לאיש ומוחזקים בידי צדדים שלישיים, יחזור בית הדין וישקול מתן קנסות עיתיים על המערער וכן מתן הוראה לכונס הנכסים לנקוט בהליכים משפטיים לקבלת הכספים המוברחים לקופת הכינוס. במידה ויתברר כי אין ממה לגבות את החוב מידי האיש, ישקול בית הדין להעביר את הזכות על החוב מקופת הכינוס לידי האישה, בכדי שזו תוכל לפתוח כנגד האיש בהליכי פשיטת רגל עקב חוב זה. צעד אשר יכלול מן הסתם את כל ההגבלות הכרוכות בכך, ומינוי מנהל מיוחד מטעם בית המשפט לכינוס כספים שיתקבלו עבור תשלום החוב.

לעת עתה, עד לסיום הבדיקות שבית הדין הגדול הורה עליהן בהחלטה זו ועד לנתינת החלטה סופית בעניין, בית הדין אינו מורה דבר בעניין הקנסות בגין ביזיון בית המשפט.

בהתאם להחלטת נשיאת בית המשפט העליון מיום כ"ג בתשרי התשע"ז (25.10.2016), הרי שצו העיכוב הזמני על הקנס ממילא עומד בעינו עד למתן החלטה אחרת של הנשיאה. כמובן לאחר שניתן את החלטותינו הסופיות כיצד להורות במקרה דנן, יבוקש הייעוץ המשפטי לשיפוט הרבני לעדכן בכך את נשיאת בית המשפט העליון בהחלטתנו.

במהלך הדיון התבקש בית הדין על ידי בא כוח האישה לחייב את האיש בהוצאות משפט. בית הדין דוחה בשלב זה בקשה זו לאור העובדה כי הדיון בבית הדין נערך בעקבות החלטת נשיאת בית המשפט ולא רק לבקשת האיש. נושא פסיקת ההוצאות יידון שנית על ידי בית הדין לאור התמשכות ההליך, בירור העובדות, תוצאותיהם, ושיתוף הפעולה של הצדדים על פי הוראות בית הדין והכונס.

מבוקש בזה מהייעוץ המשפטי לשיפוט הרבני לעדכן את נשיאת בית המשפט העליון בתוצאת החלטתנו זו.

ניתן לפרסם את ההחלטה לאחר השמטת הפרטים המזהים.

ניתן ביום י"ד בסיוון התשע"ז (8.6.2017).

הרב א' אהרן כץ

הרב אליעזר איגרא

הרב דוד ברוך לאו